

**Pälkäneen
varhaiskasvatussuunnitelma
2026**

Nimi	Pälkäneen varhaiskasvatussuunnitelma 2026
Kunta	Pälkäne
Hyväksymispäivämäärä	26.5.2026
Pdf luotu	11.5.2026

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu.	1
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.	3
1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu.	4
1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.	5
1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	8
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	10
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	10
2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.	13
2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.	14
2.4. Arvoperusta.	15
2.5. Oppimiskäsitys.	18
2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.	19
2.7. Laaja-alainen osaaminen.	20
2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001).	20
2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002).	21
2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003).	21
2.7.4. Monilukutaito (004).	22
2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005).	22
2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006).	23
2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	23
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.	24
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	25
3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.	26
3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö.	26
3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.	26
3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.	27
3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.	27
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.	28
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.	30
3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.	30
3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa.	31
3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	32
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.	33

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys.	33
4.2. Pedagoginen dokumentointi.	34
4.3. Monipuoliset työtavat.	34
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.	35
4.5. Oppimisen alueet.	36
4.5.1. Kielten rikas maailma (001).	37
4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002).	38
4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003).	41
4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).	43
4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005).	47
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.	48
4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus.	50
4.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	51
5. Lapsen tuki.	52
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.	52
5.2. Yhteistyö tuen aikana.	54
5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.	54
5.2.2. Monialainen yhteistyö.	55
5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö.	55
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.	56
5.3.1. Yleinen tuki.	57
5.3.2. Tehostettu tuki.	58
5.3.3. Erityinen tuki.	58
5.3.4. Tuen muodot.	59
5.4. Lapsen tuen arviointi.	61
5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.	62
5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.	64
5.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	65
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus.	68
6.1. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	68
7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.	69
7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen.	69
7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	70

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatusta suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tämän määräyksen mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki², on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatus tehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksellinen tasa-arvo ja laatu sekä luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän säädöspohjan muodostavat varhaiskasvatuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Ohjausjärjestelmän eri osat uudistuvat, jotta varhaiskasvatuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset varhaiskasvatusta ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan varhaiskasvatuksen tehtävää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja sitä suunnitellaan paikallisesti. Paikallista suunnittelua toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrää varhaiskasvatuksen järjestämisestä sekä pedagogisista tavoitteista varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöistä⁵.

1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

2 Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

3 Varhaiskasvatuslaki 3 §

4 HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31

5 Varhaiskasvatuslaki 21 ja 23 §

Pälkäne parasta aikaa

Pälkäneen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma perustuu velvoittavaan valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, joka on uudistettu 18.2.2022. Viimeinen muutosmääräys varhaiskasvatussuunnitelman perusteista on annettu 26.3.2026, jonka mukaan Pälkäneen varhaiskasvatussuunnitelma on päivitetty ja muutokset astuvat voimaan 1.8.2026 alkaen. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on nähtävillä Pälkäneen kunnan nettisivuilla. Pälkäneen yhteinen varhaiskasvatussuunnitelma on käytössä kaikissa kunnan varhaiskasvatusta järjestävissä toimintamuodoissa (päiväkotitoiminta, ryhmäperhepäivähoito ja perhepäivähoito) ja varhaiskasvatusyksiköissä, avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa sekä kunnan valvomassa yksityisessä perhepäivähoidossa.

Pälkäneellä varhaiskasvatuksen kieli on suomi. Pälkäneen varhaiskasvatussuunnitelman päivittämistä varten on perustettu työryhmä, johon kuuluu varhaiskasvatuksen aluepäällikkö, varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja varhaiskasvatuksen opettajia. Tarvittaessa työryhmää laajennetaan.

Työryhmän työskentelyä ohjaa varhaiskasvatuksen johdon ohjausryhmä. Lasten, huoltajien, varhaiskasvatuksen henkilöstön, sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden, perusopetuksen opettajien sekä muun verkoston (mm. tekninen toimi, siivous- ja ruokahuolto, kulttuuri- ja liikuntatoimi) näkemyksiä varhaiskasvatussuunnitelmasta on kuultu ja ne on otettu huomioon kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa.

Pälkäneen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioimme, päivitämme ja kehitämme vuosittain. Varhaiskasvatuksessa olevilla kaikilla lapsilla on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Näiden toteuttamiseksi laadimme jokaiselle päiväkodissa, ryhmäperhepäiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelman. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatut tavoitteet ovat pohjana pedagogiselle toiminnallemme. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadimme lapsen aloitettua varhaiskasvatuksessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja toteutumisen arvioinnista päiväkodeissa vastaa henkilö, jolla on varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Varhaiskasvatuksen henkilöstö toteuttaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman yhteistyössä huoltajan / huoltajien kanssa. Se tarkistetaan ja päivitetään vähintään kerran vuodessa. Perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä käytetään varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen erityisopettajien asiantuntijuutta. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat kiinnostuksen kohteet otamme huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. Lapsen osallistuminen varhaiskasvatussuunnitelmansa tekemiseen mahdollistaa hänen omien ajatusten, mielipiteiden ja toiveiden esiintuomisen.

Tämä varhaiskasvatussuunnitelma löytyy kuntamme [nettisivustolta](#) ja se on myös paperisena versiona esillä varhaiskasvatusta järjestävissä yksiköissä ja perhepäivähoidossa.

Pälkäneen kunnan nettisivustolta löytyvät varhaiskasvatuksen yksiköiden yhteystiedot sekä varhaiskasvatukseen liittyvät lomakkeet.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on käytössä sähköinen asiakasjärjestelmä Daisy, jota käytämme yhtenä tiedotuskanavana varhaiskasvatuksen ja perheiden välillä. Kuntamme varhaiskasvatussuunnitelma, esiopetussuunnitelma ja perusopetuksen opetussuunnitelma muodostavat kokonaisuuden, joiden välillä on selkeä jatkumo.

Pälkäneen kunta noudattaa EU:n yleistä tietosuojasetusta (GDPR). Pälkäneen kunnan tietosuojakäytännöt löydät [täältä](#).

Varhaiskasvatuksessa käytämme pääasiassa kahta tietojärjestelmää: Daisyä (Pälkäneen kunnan varhaiskasvatuksen kokonaisvaltainen tietojärjestelmä) ja valtakunnallista tietovaranto Vardaa. Daisy -tietojärjestelmä toimii päivittäisenä apuvälineenä kaikille Pälkäneen varhaiskasvatuksessa työskenteleville. Lisäksi se toimii yhteydenpitovälineenä varhaiskasvatuksen ja huoltajien välillä.

Varda toimii varhaiskasvatuksen tietovarantona. Vardaa ylläpidetään osana erilaisista Opetushallituksen ylläpitämistä rekistereistä ja tietovarannoista koostuvaa rekisterikokonaisuutta. Daisy – tietojärjestelmästä tiedot siirtyvät valtakunnalliseen tietojärjestelmään Vardaan.

Pälkäneen varhaiskasvatuksen Daisy-asiakasrekisterin tietosuojaselosteen löydät [täältä](#).

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen Varda-tietovarannon tietosuojaselosteen löydät [täältä](#).

Pälkäneen varhaiskasvatussuunnitelma 2026 julkaistaan ePerusteissa. Se on laadittu siten, että tarpeelliset paikalliset tarkennukset ovat perustetekstin yhteydessä kussakin luvussa heti perustetekstin jälkeen.

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁷.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja henkilöstöä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti tarkennettavia asioita, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen paikallista suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä⁸ kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa, jos ei erikseen muuta mainita. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

6 Varhaiskasvatuslaki 2 §

7 Varhaiskasvatuslaki 21 §

8 Varhaiskasvatuslaki 1 §

1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu

Varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa on otettava huomioon tämän perusteasiakirjan määräykset ja sisällöt. Varhaiskasvatusta suunnitellaan siten, että suunnittelu ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Varhaiskasvatuksen järjestäminen sisältää varhaiskasvatuksen suunnittelun lisäksi varhaiskasvatuksen toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen. Paikallinen suunnittelu on strateginen ja pedagoginen työväline, joka tarkentaa varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaa ja toimipaikkojen työtä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi laatia tavoitteellisen varhaiskasvatuksen järjestämisen tueksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman⁹.

Paikallista suunnittelua tehdessä huomioidaan paikalliset erityispiirteet, eri toimintamuodot, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikallista suunnittelua voidaan tehdä eri varhaiskasvatuksen järjestäjien yhteistyönä. Paikallinen suunnittelu voi tarkentaa valtakunnallisia perusteita ja paikallisessa suunnittelussa tulee noudattaa lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämiä tavoitteita tai sisältöjä.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa otetaan huomioon paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma¹⁰
- kotoutumissuunnitelma¹¹
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹²
- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa ja antaa edellytykset varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää varhaiskasvatusta paikallisesti.

Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (ks. lisää arvioinnista luvussa 7). Lasten näkemykset on selvitettävä ja otettava huomioon¹³ varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja kehittämiseen. Paikallisen suunnittelun yhteydessä tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden ja viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus¹⁴. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä huomioi suunnittelussa myös muilla kielillä¹⁵ annettavan varhaiskasvatuksen.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁶. Paikallisen varhaiskasvatuksen

9 HE 111/2024 vp

10 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

11 Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) 16 § ja 18–23 §

12 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 b § ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 a §

13 Varhaiskasvatuslaki 20 §

14 Varhaiskasvatuslaki 8 §

15 HE 40/2018

16 Varhaiskasvatuslaki 24 §

arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁷ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁸ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Pälkäneen varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu tapahtuu perusteiden mukaisesti.

- Pälkäneen kunnan¹⁹ kotoutumissuunnitelma²⁰
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma²¹ on laadittu 28.8.2023²²
- Kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma.

1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatus-, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma²³. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu²⁴ ja tarpeet. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa²⁵. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista²⁶.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²⁷.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin²⁸ osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän

17 Varhaiskasvatuslaki 65–73 §

18 Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

19 Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) 16 § ja 18–23 §

20 Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) 16 § ja 18–23 §

21 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 b § ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 a §

22 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 b § ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 a §

23 Varhaiskasvatuslaki 23 §

24 Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

25 Varhaiskasvatuslaki 23 §

26 HE 148/2021, s. 34

27 Varhaiskasvatuslaki 23 §

28 Varhaiskasvatuslaki 23 §

tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja²⁹ osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot³⁰.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma³¹. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan³². Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy³³. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti³⁴. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti pedagogiselle toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat pedagogiset tavoitteet toiminnalle sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot lapsen mahdollisesta lääkehoitosuunnitelmasta
- lapsen mielipiteet sekä henkilöstön ja huoltajan yhteisistä keskusteluista nousseet keskeiset näkemykset
- suunnitelman laatija ja suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä³⁵. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä³⁶ oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen

29 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

30 Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

31 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

32 Varhaiskasvatuslaki 41 §

33 Varhaiskasvatuslaki 23 §

34 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

35 Varhaiskasvatuslaki 40 §

36 Varhaiskasvatuslaki 41 §

kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä³⁷.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tässä luvussa ja muualla tässä perusteasiakirjassa perusteissa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa paikallisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen käytännöt.

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laadimme jokaiselle päiväkodissa, ryhmäperhepäivähoidossa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma³⁸n. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana on lapsen etu³⁹ ja tarpeet. Selvitämme lapsen mielipiteen ja toiveet ja huomioimme ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelman prosessissa⁴⁰. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otamme huomioon lapsen kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen taustan. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnämme lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetamme henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuemme lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otamme huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta ja tuen tarpeista⁴¹.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otamme huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Laadimme lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennamme lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa⁴².

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat osallistuvat lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot⁴³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjaamme lapsen mahdollisen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuen, sen toteuttamisen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arvioinnin. Lapsen lääkehoitosuunnitelmasta tarkemmin kohdassa 5.3.4.

37 Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

38 Varhaiskasvatuslaki 65–73 §

39 Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

40 Varhaiskasvatuslaki 23 §

41 Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

42 Varhaiskasvatuslaki 23 §

43 HE 148/2021, s. 34

1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa noudatetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Järjestäjä tarkentaa paikallisen suunnittelun avulla lain velvoittamista sekä tässä asiakirjassa määrättävistä asioista, sopii tarvittavien tahojen kanssa yhteisistä toimintatavoista ja konkretisoi varhaiskasvatuksen toteuttamista, arviointia ja kehittämistä toimipaikoissa. Paikallisen suunnittelun avulla järjestäjä huolehtii tavoitteellisen varhaiskasvatuksen toteutumisen edellytyksistä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa ja lapsiryhmissä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa tarkennetaan. Paikallisesti määritellään, mitkä asiat vaativat järjestäjän osalta myös päätöksen tekemistä.

Paikallista suunnittelua tehdessä varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräystä toteutetaan. Paikallisesti tarkennetaan

- miten paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus sekä tarvittaessa muilla kielillä annettava varhaiskasvatus
- millaista paikallisen suunnittelun rakennetta käytetään. Jos varhaiskasvatuksen järjestäjä laatii paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, voi sen tehdä kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisena tai alueellisia suunnitelmia
- miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat paikalliset suunnitelmat otetaan huomioon
- miten varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa, että varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on edellytykset osallistua paikalliseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen
- miten lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin toimipaikassa
- miten lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä selvitetään ja otetaan huomioon lapsen mielipide ja toivomukset
- miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Järjestäjä määrittelee lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvän yhteistyön ja vastuut varhaiskasvatuslain sekä tämän perusteasiakirjan mukaisesti. Lisäksi tarkennetaan, miten huoltajille annetaan mahdollisuus valmistautua keskusteluun hyvissä ajoin sekä miten lapsen näkemykset otetaan huomioon lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa
- miten yhteistyö toteutetaan esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa
- varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvät käytännöt
- varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt
- miten paikallisesta suunnittelusta viestitään.

Paikallisessa suunnittelussa huomioimme suomen kielellä annettavaa varhaiskasvatusta ja suunnittelun rakenteena käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän laatimaa paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa, jossa paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat paikalliset suunnitelmat otetaan huomioon.

Varhaiskasvatuksen järjestäjänä varmistamme koulutusten, Valssi-kyselyjen ja vasu-iltojen avulla, että varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on edellytykset osallistua paikalliseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen omien taitojensa ja vahvuksiensa mukaan.

Lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin toimipaikoissa huoltajille suunnatuilla kysymyksillä, osassa ryhmiä "toivepuu-merkintöjen " tai varhaiskasvatuskeskustelujen pohjalta. Lapsen toiveiden ja ajatusten sekä mielipiteiden kuunteleminen herkällä korvalla auttaa suunnittelutyötä. Kommenteista, toiveista ja ideoista nousseita ajatuksia jalostetaan suunnitelmien pohjaksi.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi alkaa tiimin yhteisten havaintojen, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja huoltajien kertomien seikkojen pohjalta. Järjestäjänä määrittelemme lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvän yhteistyön ja vastuut varhaiskasvatustilain sekä tämän perusteasiakirjan mukaisesti. Lisäksi tarkennamme, että huoltajille annetaan mahdollisuus valmistautua keskusteluun hyvissä ajoin ja heiltä kysytään mitkä ajat heille sopivat. Lapsen näkemykset otetaan huomioon, jos lapsi on mukana varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tai ennakkoon kotona on kysymyksiin annettujen vastausten avulla täydennetty vasua.

Yhteistyötä esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa on tarvittaessa ja varsinkin, jos lapsen etu ja oppimiseen tai kehitykseen liittyviä palaverieja on pidetty. Varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvät käytännöt on päivitetty keväällä 2026 ja olemme esim. siirtyneet pois muistitikuilla tapahtuneisiin tiedonsiirtoihin. Varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt on varhaiskasvatuksen johtoryhmässä hyväksytty painottaen tietoturvallisuutta.

Paikallisesta suunnittelusta viestitään Daisy-järjestelmän kautta ja kunnan varhaiskasvatuksen sivujen kautta.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä⁴⁴ sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina⁴⁵. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana⁴⁶. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen⁴⁷ koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla⁴⁸.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti⁴⁹. Varhaiskasvatuksen valvontaviranomaisia⁵⁰ ovat kunnan tai kuntayhtymän järjestämän ja tuottaman varhaiskasvatuksen osalta Lupa- ja valvontavirasto. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta⁵¹ vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, sekä Lupa- ja valvontavirasto. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ilmoitusvelvollisuus huomattessaan epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, ja ilmoituksen vastaanottaneen varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavan henkilön tulee viivytyksettä käynnistää tarvittavat toimet epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä⁵². Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet⁵³ perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös

44 Varhaiskasvatustilain 3 §

45 Varhaiskasvatustilain 5 § 4 momentti

46 Varhaiskasvatustilain 1 §

47 Varhaiskasvatustilain 12 §

48 Varhaiskasvatustilain 1 ja 12 §

49 Varhaiskasvatustilain 5 § 2 momentti

50 Varhaiskasvatustilain 50, 52 ja 53 §

51 Varhaiskasvatustilain 50 ja 52 §

52 Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

53 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

hallintolakia⁵⁴ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta⁵⁵. Suomen perustuslain⁵⁶ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁵⁷, tasa-arvolaki⁵⁸, Euroopan ihmisoikeussopimus⁵⁹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁶⁰, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁶¹, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁶² sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁶³.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁶⁴, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁶⁵. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen⁶⁶ kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi (katso luku 3.3).

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatustalakea⁶⁷, sosiaalihuoltolakea⁶⁸, vammaispalvelulakea⁶⁹, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁷⁰ ja terveydenhuoltolakea⁷¹ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatustalakeissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen suunnittelun ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatustalakein⁷² mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvu, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatustalakeisympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatustalakehenkilöstön välillä;

54 Hallintolaki (434/2003)

55 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

56 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

57 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

58 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

59 Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

60 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

61 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

62 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

63 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

64 Varhaiskasvatustalake 15 a §

65 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

66 Varhaiskasvatustalake 7 §

67 Varhaiskasvatustalake 15 a §

68 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

69 Vammaispalvelulaki (675/2023)

70 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

71 Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

72 Varhaiskasvatustalake 3 §

6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille⁷³ varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa myös jo ennen kuin lapselle haetaan⁷⁴ varhaiskasvatuspaikkaa. Huoltajalle on annettava mahdollisuus⁷⁵ osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Lisäksi huoltajalle annetaan mahdollisuus saada tietoa lapsen varhaiskasvatuspäivästä. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁷⁶. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁷⁷. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu⁷⁸. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁷⁹. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁸⁰. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁸¹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁸² suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä⁸³ opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta

73 Varhaiskasvatuslaki 16 §

74 Varhaiskasvatuslaki 17 §

75 Varhaiskasvatuslaki 20 §

76 Varhaiskasvatuslaki 7 §

77 Varhaiskasvatuslaki 10 §

78 Varhaiskasvatuslaki 11 §

79 Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

80 Varhaiskasvatuslaki 25 §

81 Varhaiskasvatuslaki 75 §

82 Varhaiskasvatuslaki 10 §

83 Varhaiskasvatuslaki 7 §

Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua⁹⁴ muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa⁹⁵.

Pälkäneellä toteutamme varhaiskasvatusta päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodissa sekä perhepäivähoitajan kotona annettavana varhaiskasvatuksena. Kunta valvoo yksityistä perhepäivähoitoa. Kunnassamme on tällä hetkellä yksi yksityinen perhepäivähoitaja.

Järjestämme Pälkäneellä ilta- ja vuorohoitoa Tähtien ryhmässä Hermannin päiväkodissa. Esiopetuksessa olevat lapset ovat oikeutettuja täydentävään varhaiskasvatukseen tai vuorohoitoon sitä tarvitessaan. Vuorohoitoryhmä tekee yhteistyötä kaikkien varhaiskasvatusyksiköiden kanssa. Pälkäneen varhaiskasvatuksessa teemme eri toimintamuotojen välillä tiivistä yhteistyötä. Pälkäneen kunnan varhaiskasvatuksessa toimii tällä hetkellä kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa.

Varhaiskasvatuksessa oleville lapsille kuuluu hoidon päivittäisestä tarpeesta riippuen aamupala, lounas ja välipala. Vuorohoidossa lapselle voi lisäksi kuulua myös päivällinen ja/tai iltapala. Erityisruokavalioiden suhteen teemme tiivistä yhteistyötä ruokahuollon kanssa. Ennen varhaiskasvatuksen alkamista huoltajat täyttävät erityisruokavaliokaavakkeen, lisäävät siihen mahdollisen lääkärin tai terveydenhoitajan todistuksen ja toimittavat sen lapsensa varhaiskasvatusyksikön ruoanvalmistuskeittiölle. Alkuperäinen lääkärintodistus palautetaan kopiointin jälkeen huoltajille.

Tarkempaa tietoa eri yksiköistä ja niiden toiminnasta saa nettisivulta [www.palkane.fi/kasvatus ja opetus](http://www.palkane.fi/kasvatus_ja_opetus)

2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapsen kanssa. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Keskusteltaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatus tehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja

⁹⁴ Varhaiskasvatuslaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁹⁵ Varhaiskasvatuslaki 13 §

ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁹⁶.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia ja ennakoitavia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säädöksiä⁹⁷.

Pätkäneellä varhaiskasvatus on osana oppimisen polkua. Se toteutuu varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa tehtävänä yhteistyönä. Pätkäneen varhaiskasvatuksessa siirtymäkäytänteistä vastaavat varhaiskasvatuksen henkilöstö, varhaiskasvatuksen erityisopettajat, lasten huoltajat ja mahdolliset muut tahot. Varhaiskasvatuksen siirtymävaiheet ovat varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. Tiedonsiirto varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tapahtuu Opinpolku-lomakkeella. Tähän kirjaamme lapsen vahvuudet, mielenkiinnonkohteet ja tuen tarpeet. Huoltajat osallistuvat tiedonsiirron laatimiseen ja voivat kertoa omat sekä lapsen odotukset tulevalle esiopetusvuodelle.

Tuen piirissä olevista lapsista teemme tarvittaessa varhaiskasvatustyöyksikössä keväällä ennen esiopetuksen alkua pedagogisen arvion. Pedagogisen arvion avulla välitämme yhteistyössä huoltajien kanssa tiedon lapsen tuen tarpeista esiopetusyksikön henkilöstölle. Näin tuen tarpeet ovat riittävän ajoissa henkilöstön tiedossa ja voimme tarjota lapselle heti esiopetuksen alkaessa riittävän tuen.

Pätkäneen varhaiskasvatuksen henkilöstö tarjoaa lapsille luottamukselliset, turvalliset, lämpimät ja pysyvät ihmissuhteet sekä lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa. Toiminnan suunnittelussa otamme huomioon pätkäneläisyyden, maalaismaisuuksien, luonnon sekä paikallishistorian ja nähtävyydet.

Pätkäneellä henkilöstö tutustuu työympäristönsä jokaiseen lapseen ja pyrkii ottamaan huomioon lapsen yksilöllisen kehityksen. Yhteistyössä yhdessä huoltajien kanssa tuemme ja vahvistamme lasta elinikäisen kasvun ja oppimisen polulla. Harjoittemme lasten kanssa vuorovaikutustaitoja, toisten huomioimista ja kunnioittamista.

2.4. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁹⁸, varhaiskasvatustalain⁹⁹ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia¹⁰⁰ koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

96 Varhaiskasvatustalain 3 § 1 momentti 5 kohta

97 Esimerkiksi varhaiskasvatustalain 40–42 §

98 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

99 Varhaiskasvatustalain 20 §

100 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Henkilöstön tehtävänä on aktiivisesti puuttua kiusaamiseen, rasismiin ja väkivaltaan. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi kokee varhaiskasvatuksessa olonsa turvalliseksi, eikä tule ulossuljetuksi.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävä ja oikea-aikaista tukea¹⁰¹ varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus¹⁰² saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, vammasta, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle¹⁰³. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää taitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Pälkäneen kunnassa on päivitetty kuntastrategia vuonna 2021, joka on voimassa vuoteen 2030 asti. Pälkäneen kuntastrategian 2030 kokonaisuudessaan löydät [täältä](#).

¹⁰¹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹⁰² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

¹⁰³ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

Pälkäneen kuntastrategia 2030

Pälkäneen varhaiskasvatuksen arvot 2026-:

1. LAPSUUDEN AINUTLAATUISUUS
2. VASTUULLISUUS
3. SUVAITSEVAISUUS, YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO
4. AVOIN VUOROVAIKUTUS

LAPSUUDEN AINUTLAATUISUUS

- *Opimme ja oivallamme ilon ja yhteisten elämysten kautta*
- *Vahvistamme lapsen minäkuvaa ja tuemme vahvan identiteetin kehittymistä*
- *Toimintakulttuurimme kannustaa leikkiin*
- *Kunnioitamme jokaista omana itsenään*
- *Olemme sensitiivisiä ja aidosti kiinnostuneita lapsen asioista*

VASTUULLISUUS

- *Otamme vastuun itsestämme ja huolehdimme toisista*
- *Toimintamme on suunnitelmallista ja tavoitteellista*
- *Noudatamme kestävän kehityksen periaatteita*
- *Vahvistamme lapsen suhdetta luontoon*
- *Ohjaamme terveellisiin elämäntapoihin (liikunta, ravinto, uni)*

SUVAITSEVAISUUS, YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO

- *Kunnioitamme toisia; "Olet tärkeä sellaisena kuin olet"*
- *Kaikilla on yhdenvertainen oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi*
- *Kunnioitamme perinteitä ja moninaisuutta*
- *"Yhdessä olemme enemmän"*

AVOIN VUOROVAIKUTUS

- *Kuuntelemme ja kunnioitamme toisten mielipiteitä*
- *Ilmaisemme rohkeasti omia ajatuksiamme*

- Teemme laadukasta yhteistyötä lasten huoltajien kanssa
- Suhtaudumme avoimesti ja kunnioittavasti perheisiin

2.5. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatukseen ikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Pätkäneen varhaiskasvatuksessa ohjaamme lapsia leikkimään, liikkumaan, tutkimaan ja ilmaisemaan itseään. Kannustamme lapsia vuorovaikutukseen ja havainnoimaan ympäristöään. Luomme omalla toiminnallamme innostavan, kannustavan ja avoimen ilmapiirin oppimiselle. Annamme lapselle aikaa leikkiä, tutkia, ihmetellä sekä oivaltaa esimerkiksi vaippaa vaihdettaessa lapsi saattaa oppia, montako varvasta jalasta löytyy. Annamme lasten tehdä ja yrittää itse. Tarjoamme ohjausta ja tukea tarpeen mukaan.

Kuuntelemme ja otamme huomioon lasten kiinnostuksen kohteet opetus- ja kasvatustilanteissa sekä muokkaamme oppimisympäristöä yhdessä lasten kanssa heitä kiinnostavaksi ja rohkaisevaksi. Fyysinen, sosiaalinen ja henkinen oppimisympäristö tukee lasta, antaa tarvittaessa tilaa, haastaa oppimaan ja antaa palautetta lapselle.

Rakennamme oppimisympäristöä yhdessä lasten kanssa siten, että siinä näkyy lasten oma kulttuuri ja heidän näkemyksensä maailmasta, kauneudesta ja ympäristöstä. Tarjoamme leikkivälineitä ja erilaisia materiaaleja lasten saataville sekä mahdollistamme niiden monipuolisen käytön. Lapset omaksuvat opeteltavia asioita oman kiinnostuksensa kautta. Tavoitteellinen ja sopivasti haasteita antava toiminta ja ympäristö innostavat oppimaan lisää. Lapsi toimii oppimisympäristössään, jonka olemme muokanneet lapsen taitojen ja omien vahvuuksien mukaan.

2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää¹⁰⁴.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohdaksi on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoitetaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetuksessa huomioidaan lapsille luontainen uteliaisuus ja tutkimisen halu. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatusta ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Pätkäneellä kannustamme ja motivoimme lapsia opettelemaan uusia asioita. Annamme lapsille mahdollisuuksia tutkia, ihmetellä sekä oivaltaa. Varhaiskasvatuksen päivittäiset hoitotilanteet ovat aina myös kasvatusta ja opetustilanteita. Niissä opetamme vuorovaikutus- ja itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksumme hyviä tapoja.

2.7. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilönä ja yhteisönä jäsenenä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisessa suunnittelussa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään erilaisia ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa kannustamme lapsia ajattelemaan ja pohtimaan asioita itse. Huomioimme lasten mielenkiinnon kohteet ja tartumme heidän esittämiin kysymyksiin. Yhdessä lasten kanssa ihmettelemme asioita, antaen aikaa lasten omille

pohdinnoille ja oivalluksille. Iloitsemme onnistumisista yhdessä ja siten tuemme lapsen itsetunnon kehittymistä. Luomalla myönteisen ilmapiirin tuemme lapsen ajattelua ja oppimista.

2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida ja pohtia omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Pätkäneen varhaiskasvatuksessa vahvistamme ja tuemme lasten vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja edistäen yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kulttuurista osaamista. Huomioimme lasten kulttuurien erityispiirteet ja kannustamme perheitä lasten oman kieli- ja kulttuuriperinteen säilyttämiseen ja vahvistamiseen. Tarjoamme mahdollisuuksia tutustua eri katsomuksiin ja keskustella niistä. Käytämme tarvittaessa tulkkipalveluita.

2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikkumisen ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, ymmärtämään, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Pätkäneen varhaiskasvatuksessa ohjaamme lapsia itsestä huolehtimiseen ja vahvistamme heidän arjen taitoja. Harjoittelempa pukeutumis-, hygieni- ja ruokailutaitoja pienestä pitäen, aluksi lasta auttaen ja sitten kannustaen omatoimisuuteen. Ohjaamme lapsia kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Lasten kanssa harjoittemme kierrättämistä ja roskien lajittelemista. Opetamme heitä huolehtimaan omista ja yhteisistä tavaroista. Opettelemme luonnon ja ympäristön kunnioittamista ja jokaisenoikeuksia liikkumalla lähiympäristössä aiheuttamatta häiriötä tai vaurioita luonnolle ja ympäristölle. Sovimme lasten kanssa turvallisuutta edistävästä säännöistä. Taitojen karttuessa lapset ottavat ja saavat enemmän vastuuta omasta toiminnastaan.

2.7.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Pätkäneellä toteutamme monilukutaitoa erilaisilla projekteilla yhdessä tekemällä, tutkimalla, pohtimalla ja kokeilemalla. Projektin toteutuksessa käytämme monipuolisesti erilaista kirjallisuutta, jolloin sanavarastoa ja yleistietoa kartutetaan keskustellen ja lukien. Lapset havainnoivat ja tulkitsevat erilaisia kuvia ja tekstejä yhdessä aikuisen kanssa.

Toimintavuoden aikana pidämme erilaisia teemaviikkoja, jolloin lasten kanssa tutustumme esimerkiksi sanomalehtiweekilla erilaisiin sanomalehtijulkaisuihin. Tuemme oppimisvalmiuksia lapsen mielenkiinnon mukaan. Esimerkiksi erilaisilla peleillä ja leikeillä lapsi voi tutustua kirjaimiin ja numeroihin omaan yksilölliseen tahtiin. Arjen toimintojen ja struktuurin hahmottamiseen käytämme apuna tukikuvia.

2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005)

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Pätkäneellä toteutamme digitaalista osaamista tutustumalla lasten kanssa yhdessä digilaitteisiin ja internetin turvalliseen käyttöön. Lasten kanssa pohdiskellemme faktan ja fiktion eroja. Erilaisissa projekteissa ja toiminnassa hyödynnämme ryhmiin hankittuja tabletteja, GoPro- ja digikameroita, Beebot-robotteja ja medialukulaitteita. Niitä käytämme esimerkiksi dokumentoinnissa sekä tietojen hankinnassa. Lapset ottavat valokuvia esimerkiksi tekemistään legorakennelmista, joita he tutkivat ja katselevat yhdessä muiden

kanssa. Lisäksi lapsilla on mahdollisuus pelata tableteilla opettavia pelejä kuten ekapeliä ja alkulukupeliä.

2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyi, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Pätkäkeen varhaiskasvatuksessa varmistamme lapsen kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen sekä lapsen mahdollisuuden vaikuttaa omaan päiväänsä esimerkiksi pienryhmätoiminnalla. Kohtaamme lapsen aidosti, kuuntelemme häntä ja otamme mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan omaa toimintaansa yhtenä ryhmän jäsenenä. Lapsella on mahdollisuus tehdä valintoja ja päätöksiä kehitystasonsa mukaisesti. Henkilöstöllä ja lapsella on kahdenkeskistä vuorovaikutusta arjen tilanteissa. Osaamme tarttua hetkeen, jolloin lapsen omat toiveet, näkemykset ja ideat tulevat esille toiminnan suunnittelua varten.

2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Suunniteltaessa varhaiskasvatusta paikallisesti keskustellaan siitä, mitä tässä luvussa määrätty varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet (luvut 2.1–2.3 ja 2.6) merkitsevät ja miten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia eri toimintamuodoissa. Lisäksi paikallisesti keskustellaan miten arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5) ja laaja-alainen osaaminen (luku 2.7) huomioidaan paikallisessa suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Paikallisesti tarkennetaan lisäksi

- varhaiskasvatuksen järjestäminen ja eri toimintamuodot sekä niiden välinen yhteistyö paikallisesta näkökulmasta
- miten neuvontaa ja ohjausta tarjotaan huoltajille heidän käytettävissään olevista varhaiskasvatustalouksista
- periaatteet, joilla lapsiryhmät muodostetaan
- siirtymäkäytännöt, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, siirtyä varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään tai toiseen toimipaikkaan sekä lapsen siirtyessä esiopetukseen tai toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaan.

Tämän luvun sisältöjä ja tavoitteita syvennetään seuraavissa luvuissa, joissa käsitellään toimintakulttuuria, pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria¹⁰⁵ kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusiivisten periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusiivisen johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

105 HE 148/2021 s. 30–31

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti¹⁰⁶.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Pälkäneen varhaiskasvatuksen henkilöstön esimerkki ja malli ovat tärkeää kaikessa toiminnassa ja vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Yhteisiä toimintatapoja päivitämme ja kehitämme työyhteisössä ja omissa tiimeissä säännöllisesti. Suunnittelemme, arvioimme ja kehitämme varhaiskasvatuksen toimintaa säännöllisesti esimiehen tuella viikkopalaverissa, toimintasuunnitelma- ja pedagogisissa illoissa sekä arviointipäivinä. Huoltajat ja lapset ovat mukana suunnittelemassa, arvioimassa ja kehittämässä toimintakulttuuria (lasten kokouksissa, vanhempainilloissa ja erilaisissa keskusteluissa).

Rohkaisemme lapsia ilmaisemaan omia mielipiteitään ja kertomaan omista kiinnostuksen kohteistaan. Lasten osallistaminen toimintaan tapahtuu havainnoimalla, keskustelemalla sekä ottamalla huomioon heidän mielipiteensä toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. Toimintamme tukee inklusiivista toimintatapaa.

Pälkäneen varhaiskasvatuksen laatukriteerit

- Varhaiskasvatuspaikan hakeminen / valinta
- Varhaiskasvatuspaikkaan tutustuminen
- Varhaiskasvatuksen aloittaminen
- Suunnittelu
- Arviointi
- Tiimityminen
- Havainnointi
- Dokumentointi
- Ryhmäytyminen
- Lapsen osallistaminen
- Lapsen vasu
- Vanhempien osallistaminen
- Lapsen luontainen tapa toimia
- Oppimisympäristö

Pälkäneen varhaiskasvatuksen prosessit ja laatukriteerit löydät tarkemmin [tästä](#).

3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Kehitämme varhaiskasvatusta ja henkilöstön osaamista viikkopalavereissa, varhaiskasvatukseen liittyvissä Teams –koulutuksissa, henkilöstön pedagogisissa illoissa (Peda-illat) sekä ammattiryhmien omissa vertaispalavereissa. Hyödynnämme oman henkilöstön asiantuntijuutta varhaiskasvatuksen kehittämistyössä.

3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaisuuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyysuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa ymmärrämme leikin tärkeyden lapsen kehitykselle. Takaamme lapsille leikkirauhan ja annamme leikille riittävästi aikaa. Muokkaamme oppimisympäristöjä lasten tarpeiden mukaisesti yhdessä lasten kanssa.

Leikin merkityksestä lisää luvussa 4.

3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta¹⁰⁷ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyä osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen

¹⁰⁷ Varhaiskasvatustilaki 3 § 1 momentti 6 kohta

toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa varhaiskasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä¹⁰⁸. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa huomioimme sen, että osallisuus on yhteisöllistä ja inklusiiviset periaatteet sisältävää toimintakulttuuria, jossa lapset, huoltajat ja henkilöstö saavat kaikki vaikuttaa varhaiskasvatukseen. Osallistavassa toimintakulttuurissa kaikilla (erityisesti lapsilla) on tunne yhteisöön kuulumisesta. Tavoitteenamme osallisuudelle on tukea lapsen itseluottamusta, aktiivisuutta sekä ratkaisu- ja yhteistyökykyä.

Huomioimme, että tasa-arvoisessa ja sukupuolisensitiivisessä varhaiskasvatusympäristössä jokainen lapsi kohdataan yksilönä.

3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

108 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä¹⁰⁹. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa on käytössä ”Kiusaamisen ja puuttumisen ehkäisy suunnitelma”. Kiusaamisen ehkäisy on vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan, turvallisen ryhmän luomista sekä vuorovaikutustaitojen vahvistamista. Tämä tukee inklusiivista toimintaa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa on nollatoleranssi sekä fyysiseen että psyykkiseen kiusaamiseen.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa on käytössä MiniVerso -rinnakkaissovittelumalli, joka tukee myös inklusiivista toimintatapaa. MiniVerso on selkeä toimintamalli lasten ristiriitatilanteisiin. Sen avulla aikuinen auttaa lapsia itse löytämään ratkaisuja ristiriitoihinsa. MiniVerso-toimintamallissa on käytössä kuvakortit sekä puhekapula, jotka ohjaavat sovittelun etenemistä. Aikuinen ei osallistu varsinaisesti ristiriidan selvittelyyn, vaan on tukena viemässä käsittelyä eteenpäin. Lapset itse kertovat tapahtumasta vuorotellen ja kertovat myös, miltä ristiriitatilanne tuntui. MiniVerson avulla lapset oppivat huomioimaan paremmin toisten tunteita ja kunnioittamaan toistensa ajatuksia.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa on yksikkökohtaiset turvallisuussuunnitelmat, joihin sisältyy turvallisuusohjeet erilaisiin turvallisuusasioihin.

Pälkäneen varhaiskasvatuksen kiusaamisen ja puuttumisen ehkäisy suunnitelman löydät täältä

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö¹¹⁰. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia

¹⁰⁹ Varhaiskasvatuslaki 10 §

¹¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava saavutettavuus, lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Pätkäneen varhaiskasvatuksessa kiireetön, turvallinen ja terveellinen oppimisympäristö on lapsen terveyden ja hyvinvoinnin kannalta tärkeää. Monipuolinen, inklusiivisiin periaatteisiin nojautuva oppimisympäristö innostaa lasta liikkumaan ja mahdollistaa omaehtoisen liikkumisen sekä toiminnan. Suunnitteleme ja muokkaamme oppimisympäristöt lasten kanssa sellaisiksi, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus turvalliseen, monipuoliseen ja luovaan leikkiin sekä toimintaan. Otamme huomioon lasten ideat ja mielipiteet. Leikkivälineet ovat lasten saatavilla.

Pienryhmätoiminta mahdollistaa leikki- ja toimintarauhan arjen eri tilanteissa. Henkilöstön läsnäolo ja lasta kunnioittava toimintatapa luo turvallisen ja sensitiivisen oppimisympäristön lapsille. Luomme tilanteita, joissa lapsilla on mahdollisuus kahdenkeskiseen vuorovaikutukseen arjen eri tilanteissa.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöön kuuluu tärkeänä osana myös lähiympäristö, jota hyödynnämme monipuolisesti. Esimerkiksi metsät laavuineen, harjut, hiihtoladut, urheilukentät, uimarannat ja pururadat ovat käytössämme aktiivisesti. Käymme myös lasten kanssa tutustumassa paikallisiin nähtävyyksiin.

Digitaalinen oppimisympäristö herättää lapsissa uteliaisuutta ja digitaalisten välineiden käyttö kehittää lasten teknologiaosaamista. Käytössämme on monipuolisia digitaalisia välineitä ja sovelluksia, joita on mahdollisuus käyttää varhaiskasvatuksessa ikätasoisesti.

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä¹¹¹.

3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa¹¹². Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Perusteasiakirjaan kirjatusta arvoista, tavoitteista ja toteuttamisesta keskustellaan yhdessä huoltajan kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi¹¹³.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua¹¹⁴ lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään saavutettavia digitaalisia palveluja. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Lapsen aloittaessa Pälkäneen varhaiskasvatuksessa, pidämme huoltajien kanssa aloituskeskustelun, jossa lapselle laaditaan hoitosopimus. Käymme keskustelussa läpi arjen eri käytänteitä.

Päivittäisissä kohtaamisissa huoltajien kanssa (esimerkiksi tuonti- ja hakutilanteissa) keskustelemme avoimesti lapsen päivästä, tapahtumista ja kokemuksista sekä muista huoltajia kiinnostavista asioista. Kysymme ja kuuntelemme myös lasten omat kuulumiset ja päivän kulun huoltajien läsnä ollessa. Lisäksi käytämme tiedon kulkuun muun muassa ilmoitustaulua, sähköpostia ja Daisy- sovellusta sekä joissakin ryhmissä lisäksi instagram -ja blogimahdollisuuksia.

Käymme lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut huoltajien kanssa pääsääntöisesti 1-2 kertaa vuodessa. Järjestämme vanhempainiltoja kerran vuodessa tai tarvittaessa. Pidämme joka vuosi varhaiskasvatuksessa erilaisia juhlia ja tapahtumia, esimerkiksi joulun- ja kevätjuhliä, erilaisia toimintapajoja sekä ystävänpäivä/ tärkeän ihmisenpäivä ja vapputempauksia, johon huoltajat ovat

¹¹¹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

¹¹² Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

¹¹³ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

¹¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 20 §

tervetulleita yhdessä lapsensa kanssa. Näiden tapahtumien avulla mahdollistamme huoltajien osallisuutta varhaiskasvatuksen arkeen ja juhlaan.

Kuuntelemme huoltajien toiveita ja kannustamme heitä kertomaan ajatuksiaan ja ideoitaan lasten varhaiskasvatukseen liittyen. Tuemme huoltajia lapsen kasvatustyössä. Vähintään joka toinen vuosi teemme huoltajille asiakastytyväisyys- ja palvelukykykyselyn, ja sen tulokset annamme tiedoksi muun muassa vanhempainilloissa ja kunnan nettisivuilla.

3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet¹¹⁵. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä¹¹⁶.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatukseen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatukseen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatustilain tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatukseen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa¹¹⁷.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatukseen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatukseen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä¹¹⁸.

Pälkäneen varhaiskasvatuksella on laaja kirjo eri yhteistyötahoja. Yhteistyötä teemme esimerkiksi seurakunnan, eri järjestöjen (MLL, urheiluseurat), poliisin ja VPK:n kanssa. Lisäksi teemme yhteistyötä koulujen oppilashuoltoryhmien kanssa sekä liikunta- ja vapaa-aikasihteerin kanssa. Varhaiskasvatuksella on myös monipuolisia yhteistyöryhmiä: Varhaiskasvatukseen ja siivous- ja ruokahuollon yhteistyöryhmä (RUKOLA) sekä HYTE-tiimi, johon kuuluu eri ammattialojen edustajia (kunnan edustajien lisäksi muun muassa lastenneuvolasta, perheneuvolasta, perhetyöstä, seurakunnasta, sosiaali- ja terveydenhuollosta ja MLL:stä).

Teemme myös varhaiskasvatuksessa myös aktiivista yhteistyötä lastenneuvolan kanssa. Kirjaamme lapsen laaja-alaisen terveystarkastuksen tueksi (1,5 ja 4 v) havainnointikaavakkeen, jonka huoltajat toimittavat lastenneuvolaan. Lastenneuvolan terveydenhoitajat ovat tarvittaessa mukana laatimassa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa varhaiskasvatukseen henkilöstön kanssa. Kaikilla aikaisemmin mainituilla yhteistyötahoilla on ollut mahdollisuus vaikuttaa Pälkäneen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan.

Ohjeistamme myös hakemaan apua perhepalveluista (Pirha), kun huoli ja tarve herää (Pyydä apua chat tai Pyydä apua -lomake). Perheohjauksesta annetaan neuvontaa esim. kodin

115 Varhaiskasvatustilain 7 §

116 Varhaiskasvatustilain 7 §

117 Varhaiskasvatustilain 7 §

118 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatustilain 7 §

pelisääntöjen sopimiseen ja arjen sujumiseen. Lapsiperheiden kotipalvelu tarjoaa käytännön apua, jos perheessäsi on kuormittava tilanne. Perheneuvola on taho, kun perhe on huolissaan lapsen käyttäytymisestä tai kehityksestä tai haluaa apua perheen kriisitilanteeseen.

3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan

- *varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja toteuttaminen sekä arvioinnin käytännöt*
- *inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen*
- *varhaiskasvatuksen käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt*
- *monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat*
- *mahdollinen toiminnan kehittämisen yhteistyö muiden tahojen kanssa: kuntien ja muiden varhaiskasvatuksen järjestäjien, viranomaisten, korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten sekä järjestöjen kanssa*
- *eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt*
- *miten kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää ja häirintää ehkäistään esimerkiksi laatimalla yhteiset säännöt ja toimintatavat yhdessä varhaiskasvatusyhteisön kesken*
- *miten kiusaamiseen, väkivaltaan, syrjintään ja häirintään puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan.*

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata paikalliseen suunnitelmaan varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisella suunnittelulla (luku 1.2). Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava paikallinen suunnittelu sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella

on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa pedagoginen dokumentointi on vakiintunut työmenetelmä. Dokumentointiin käytämme älypuhelimia, kameroita, tabletteja ja tietokoneita. Valokuvaamme ja videoimme lasten leikkejä, ohjattua toimintaa, liikkumista, draama- ja lauluesityksiä. Dokumentteja katsomme ja niistä keskustelemme yhdessä lasten kanssa. Dokumentteja, kuten valokuvia ja lasten teoksia tuomme esille lasten ja huoltajien nähtäviksi hyödyntäen erilaisia digitaalisia alustoja kuten blogit ja digitaaliset näytöt sekä perinteisesti tulosteina ja alkuperäisteoksina yksikköjen seinillä. Dokumentoinnin avulla havainnoimme lasten kehitystä ja tarpeita sekä annamme lapsille kannustavaa palautetta heidän toiminnastaan. Lasten osallisuuden takaamiseksi hyödynnämme havainnointia, toimintakauden aikana kerättyjä ja laadittuja dokumentteja sekä lasten haastatteluita.

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia

ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Pälkäneellä lasten havainnointi on olennainen osa toimintaa ja työtapoja sekä niiden kehittämistä. Toimivat työtavat löydämme ryhmäkohtaisesti mukauttamalla työtapoja vastaamaan kulloisenkin lapsiryhmän tarpeisiin inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Tällä tavoin pystymme hyödyntämään oppimisessa jokaisen lapsen vahvuuksia sekä luontaista tapaa oppia.

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien esimerkiksi hyppy-, heitto- ja kiinniottoleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lurut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnointi käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Pätkäneen varhaiskasvatuksessa leikki voi olla vapaata tai ohjattua, erillistä, ennakoimatonta, säännönmukaista ja kuvitteellista toimintaa. Leikki tukee lapsen emotionaalista, sosiaalista ja kognitiivista kehitystä. Leikkiessä kehittyvät kielelliset-, sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot, syy-seuraussuhteiden ymmärtäminen, luova ajattelu ja ongelmanratkaisutaidot. Leikkiessään lapsi oppii esineiden käsittely- ja toimintatapoja, yhteistoimintaa, sääntöjä sekä tunteiden säätelyä. Leikki vahvistaa lapsen luottamusta itseensä ja omiin kykyihinsä. Leikin kautta lapsi oppii ymmärtämään sosiaalista vuorovaikutusta, moraalista ja arvoja.

Pienten lasten leikeissä tärkeintä on yhdessäolo ja läheisyys. Lasten leikkeihin kuuluvat esimerkiksi sormileikit, sylileikit ja loruttelut. Niiden avulla lapsi alkaa tutustua leikkien maailmaan. Leikkiessään pienet lapset mallintavat toimintaa, tutustuvat uusiin asioihin ja laajentavat omaa käsitystään maailmasta.

Pätkäneen varhaiskasvatuksessa leikki pitää näkyä ja kuulua. Leikkien jatkumisen tai laajenemisen mahdollistamme muokkaamalla oppimisympäristöjä ja muuttamalla käytäntöjä sitä tukeväksi. Jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua leikkeihin omien vahvuksiensa mukaisesti, tarvittaessa henkilöstön tuella. Henkilöstö tukee lasten leikkejä käynnistämällä, rikastamalla, sanoittamalla ja havainnoimalla lasten toimintaa aktiivisesti. Autamme lapsia leikkien valinnassa ja niiden jatkumisessa.

Henkilöstön läsnäololla leikkitalanteissa varmistamme, että jokaisella lapsella on mahdollisuus yhtyä leikkiin ja päästä osaksi leikkien maailmaa. Rohkaisemalla ja kannustamalla lapsia laajentamaan kaveripiiriään varmistamme, että kukaan lapsista ei jää leikkien ulkopuolelle.

4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden¹¹⁹ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

¹¹⁹ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielipiteet, mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

4.5.1. Kielten rikas maailma (001)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös

äänensävyihin ja äänenpainoihin. Tarvittaessa lapsia tuetaan käyttämään omaa vaihtoehtoista kommunikaatiotapaa osana ryhmän vuorovaikutusta.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa yksi merkittävimmistä kielellistä kehitystä tukevista asioista on leikki. Leikkiessä lasten vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaidot kehittyvät. Sanoitamme aktiivisesti toimintaa ja arjen tilanteita sekä nimeämme asioita, kommunikoimme tukena käytämme tarvittaessa kuvia ja tukiviittomia. Rohkaisemme lapsia käyttämään myös muita kommunikoinnin keinoja kuten ilmeitä ja eleitä sanallisen viestinnän tukena. Pienryhmätoiminnalla varmistamme, että lapsi tulee kuulluksi ja hän kykenee paremmin ilmaisemaan ajatuksiaan ja omia mielipiteitään.

Päivittäiset lorut, laululeikit ja satuhetket kartuttavat lasten sanavarastoa. Lasten kerronnan kehittymistä tuemme esim. saduttamalla ja kannustamalla lapsia itse kertomaan päivästäan hakutilanteissa. Kaikkien lasten kanssa tehtävä hassuttelu, ilmeily ja suu- tai kielijumppa tukevat heidän puheen tuottamisen taitojensa kehittymistä.

Kielitietoisuuden kehittymistä tuemme erilaisten rytmittelyiden ja tavutteluiden avulla. Lasten mielenkiintoa kirjoitettua kieltä kohtaan herättelemme kannustamalla lapsia itse tunnistamaan oman nimensä tai nimeensä liittyviä kirjaimia. Huomioimme lasten herkkyyksikaudet ja tuemme lasten kiinnostusta pysähtymällä lasten mielenkiinnonkohteiden äärelle esim. yhdessä ihmettelemään erilaisia kirjaimia.

4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa, kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan ja soitetaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja keho-soittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi rakentelu, muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoita ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Pätkäneen varhaiskasvatuksessa musiikin ajatus on synnyttää iloa. Musiikki itsessään kehittää minuutta, kiintymyssuhdetta, persoonallisuutta, mielikuvitusta sekä kielellistä kehitystä. Liittämällä musiikkia erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin edistämme lasten tasapainoista hermoston kehitystä. Musiikki on merkityksellinen ilmaisun keino lapsille. Laulaminen, soittaminen ja tanssi motivoivat lasta tunteiden käsittelyyn sekä itsensä ilmaisuun. Käytämme musiikkia erilaisissa arjen tilanteissa esim. lepohetkissä, liikuntahetkissä, vaihtovaihdossa ja pukemistilanteissa. Soittimet ovat lasten saatavilla ja vapaasti lasten käytettävissä.

Lasten kanssa opettelemme erilaisia kuvallisen ilmaisun työskentelymenetelmiä ja käytämme monipuolisia materiaaleja, kovista pehmeisiin ja puusta kangasmateriaaleihin. Kuvallisessa ilmaisussa hyödynnämme kierrätysmateriaaleja ja luonnonmateriaaleja, kuten hiekkaa, lunta, kukkia tai kiviä (maalaamalla, piirtämällä, painamalla, värittämällä).

Kuvallisessa ja käsityöllisessä ilmaisussa hyödynnämme projektityöskentelyä. Annamme lasten ideoida ja toteuttaa suunnittelemaansa töitä. Iloitsemme lasten tuotoksista ja laitamme niitä yhdessä esille kaikkien ihailtaviksi. Taidetta teemme yhdessä ryhmätöinä ja yksin. Mahdollisuuksien mukaan hyödynnämme paikallista käsityöosaamista.

Pätkäneen varhaiskasvatuksessa kuvallisessa ilmaisussa huomioimme aina lasten iän sekä kehitystason ja tarjoamme heille sopivia välineitä työskentelyyn. Huomioimme esimerkiksi alkavan kiinnostuksen leikkaamiseen tarjoamalla jousisaksia ja lehtiä leikeltäviksi. Lasten kanssa tutustumme erilaisiin kuviin, taideteoksiin ja mediasisältöihin (sanomalehdet, videot ja valokuvat).

Tarjoamme lapsille kokemuksia eri aistien kautta ja hyödynnämme moniaistisia menetelmiä kuten laulu- ja piirtäminen. Ilmaisussa kiinnitämme huomiota erilaisiin tuntemuksiin ja aistimuksiin (miltä liima tuntuu sormissa, miltä taikina tuoksuu tai mitä tunteita värit tai jokin kuva herättävät). Lasten kanssa tutkimme värejä, muotoja ja materiaaleja niin rakennetussa kuin rakentamattomassa ympäristössä.

Musiikkia, liikuntaa ja leikkiä hyödynnämme osana kuvallista ilmaisua. Lasten kanssa toteutamme musiikkimaalausta, piirrämme tanssien/mahalaudalla liikkuen tai keräämme tilataideteoksen materiaaleja maastosta.

Lapset työstävät leikin, esitysten, laulujen ja kertomusten kautta omia kokemuksiaan ja havaintojaan. Kannustamme lapsia kertomiseen, laulujen, runojen ja tarinoiden keksimiseen ja kirjaamme niitä arjessa näkyviksi. Sadutamme lapsia, riimittelemme ja loruttelemme lasten kanssa. Toiminnassa hyödynnämme esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, tanssia ja sirkusta.

Tutustutamme lapsia teatterin eri muotoihin antamalla lasten esittää itse ja katsomalla yhdessä erilaisia, ikätasoa vastaavia esityksiä. Tarjoamme lapsille rekvisiittaa, kuten käsinukkeja tai roolivaatteita, joita lapset voivat hyödyntää vapaasti leikeissä sekä esityksissä. Annamme lapsille mahdollisuuksia tanssilliseen ilmaisuun. Tarjoamme lapsille mm. vaihtelevaa musiikkia sekä välineitä, esim. huiveja tai renkaita ja harjoittelemme yhdessä niiden käyttöä. Iloitsemme yhdessä tekemisestä.

4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä, esimerkiksi syntymästä ja kuolemasta.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden

moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Pälkäneellä eettisten kysymysten pohdinta on osa arjen erilaisia tilanteita. Lasten kanssa opettelemme yhdessä ratkaisemaan arkisia ristiriitatilanteita, pohdimme tunteita, oikeaa ja väärää sekä opettelemme toimimaan ystävällisesti, kohteliaasti ja kunnioittavasti kaikkia kohtaan. Otamme lapset mukaan laatimaan ryhmän omia sääntöjä.

Pälkäneen varhaiskasvatuksen katsomuskasvatukseen sisällytämme yhteistä tutustumista lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja muihin katsomuksiin sekä uskonnottomuuteen. Lapsia emme ohjaa mihinkään katsomukseen emmekä pyri vaikuttamaan heihin katsomuksellisesti.

Opetushallituksen linjauksen mukaan:

- varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää, järjestetäänkö uskonnollisia tilaisuuksia
- jos järjestetään, huoltaja päättää, osallistuuko lapsi uskonnolliseen tilaisuuteen vai sille vaihtoehtoiseen toimintaan
- tämä valinnan mahdollisuus on kaikilla, kuuluipa uskonnolliseen yhdyskuntaan tai ei
- varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää ilmoittamisen tavan, tehdäänkö kertaluonteisesti vai tilaisuuskohtaisesti
- huoltajalla tulee olla tietoa uskonnollisten ja vaihtoehtoisten tilaisuuksien sisällöistä (ainakin yleisellä tasolla) valintapäätöstä tehdessään
- huoltaja voi muuttaa kertaluonteisesti tehtyä ilmoitusta.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa järjestämme katsomuskasvatuksellista toimintaa, jonka lisäksi teemme yhteistyötä Pälkäneen seurakunnan kanssa. Pälkäneen seurakunnan lapsityöntekijä vieraillee yksiköissä muutaman kerran toimintakauden aikana pitämässä tuokioita sekä järjestää erilaisia tapahtumia (esim. kirkkoseikkailu) kirkossa.

Lapsen tullessa varhaiskasvatuksen piiriin hänen vanhempiansa kanssa laadimme hoitosopimuksen, jonka yhteydessä kysymme lupaa uskonnollisiin tilaisuuksiin / tapahtumiin osallistumisesta. Jokaisella perheellä on kuitenkin tapauskohtaisesti mahdollisuus muuttaa tässä hoitosopimuksessa tehtyä ilmoitusta. Mahdollinen muutosilmoitus on jokaisen perheen tehtävä itse lapsensa lapsiryhmän henkilöstölle. Uskonnollisista tilaisuuksista ilmoitamme hyvissä ajoin ja laitamme myös niitä vastaavan toiminnan avattuna viereen. Vaihtoehtoisen toiminnan suunnittelemme mahdollisuuksien mukaisesti luonteeltaan ja tavoitteiltaan mahdollisimman samankaltaiseksi kuin siinä tilaisuudessa, jonka tilalla muuta toimintaa järjestämme.

Perinteisten juhlapyhien huomioiminen kuuluu olennaisesti osaksi varhaiskasvatusta. Ne näkyvät meillä ohjatussa toiminnassa, askarteluissa, lauluhetkissä ja erilaisissa tapahtumissa. Varhaiskasvatuksessa järjestämme erilaisia juhlia kuten joulu- kevät- ja itsenäisyyspäivänjuhlia. Huomioimme lasten syntymäpäivät lasten varhaiskasvatusryhmissä ottamalla kuitenkin huomioon lapsiryhmässä läsnä olevat katsomukset ja erilaiset kulttuurit.

Lasten kanssa tutustumme lähiyhteisöön toimimalla monipuolisissa ympäristöissä ja vieraillemalla lähiympäristön erilaisissa kulttuurisesti ja historiallisesti merkittävissä paikoissa.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa osana mediakasvatusta lasten kanssa tutustumme erilaisiin painettuihin medioihin kuten sanomalehtiin. Lehdistä etsimme yhdessä esimerkiksi lapsia kiinnostavia kuvia. Kuvista voimme yhdessä etsiä erilaisia tunteita nostattavia asioita. Annamme myös lasten itse tuottaa kuvia ja videoita.

Mediakasvatuksen kannalta pidämme tärkeänä, että henkilöstömme tuntee lasten mielenkiinnon kohteet ja ovat valmiita heittäytymään mukaan lasten mediasta nousseisiin mielikuvitus maailmoihin esim. leikin kautta.

4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Keskeisiä matematiikan osa-alueita ovat matemaattiset ajattelu- ja päättelytaidot, lukukäsite ja laskemisen taidot, aritmeettiset taidot, geometriset taidot, mittaaminen ja aika sekä näihin liittyvät käsitteet. Matemaattisen ajattelun kehittyminen on yhteydessä avaruudelliseen hahmottamiseen sekä kielellisiin ajattelun taitoihin. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista.

Luonto, esimerkiksi metsä, puisto, niitty tai ranta-alue voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Eriyistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja tai soittimia ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Pätkäneen varhaiskasvatuksessa annamme tilaa ja mahdollisuuksia lasten oivalluksille. Pysähtymällä erilaisten ilmiöiden ja lasta askarruttavien asioiden äärelle innostamme tutkimaan ja autamme lasta hahmottamaan erilaisia kokonaisuuksia. Matemaattinen ajattelu kehittyy arjen toimintojen myötä. Kannustamme lapsia tutkimaan ja havainnoimaan ympäristöään aktiivisesti. Tilan ja tason hahmottaminen vahvistuu rakentelun, pelien ja askartelun myötä. Aikakäsitykseen tutustumme eri vuorokauden- ja vuodenaikojen tarkkailun myötä.

Pälkäneellä on upea, puhdas luonto lähellä. Toiminnassa vahvistamme lapsen luontosuhdetta ulkoilemalla ja retkeilemällä kaikkina vuodenaikoina monipuolisesti. Luontotoiminnassa koetut positiiviset tunteet edistävät hyvän luontosuhteen muodostumista, joka kantaa nuoruuteen ja aikuisuuteen saakka. Luonnossa viihdytään ja siitä halutaan pitää huolta. Luonnonilmiöiden havainnoiminen ja tutkiminen ovat luonnollinen osa varhaiskasvatuksen arkea. Tutustumme lähiympäristöön kiireettömästi ja lasten aloitteisiin tarttuen avaramme lapsen kokemusmaailmaa.

Metsäretkillä annamme lapsen mielikuvitukselle paljon tilaa. Vapaa leikki mahdollistuu ja lapsen leikkitaidot sekä sosiaaliset taidot vahvistuvat. Retkillä mahdollistamme erilaisten leikkiryhmien syntymisen; on tilaa ja materiaalia, mitä hyödyntää. On myös mahdollisuus helposti hakeutua olemaan itsekseen niin halutessaan. Ulkona toiminnallisesti oppiminen on osa varhaiskasvatuksen arkea ja kehitämme sitä tukevaa materiaalia tarpeen mukaan. Monipuolistamme pihaleikkejä lasten kiinnostuksen kohteet huomioiden. Mietimme, mitkä leikkivälineet olisi helppoa siirtää välillä ulos.

Erilaisissa maastoissa liikkuminen ja leikkiminen kehittävät lapsen motorisia taitoja. Tehtävänä on opettaa lapsia kunnioittamaan luontoa ja sen ilmiöitä sekä ohjata heitä kestävään elämäntapaan. Aktivoimme perheitä liikkumaan yhdessä luonnossa esimerkiksi erilaisten tehtävien muodossa loma-aikoina. Luontotoiminnan kehittäminen on meille tällä hetkellä ajankohtaista. Tähän toimintaan oleellisesti liittyy myös lapsille annettava tuki. Metsä luo oivalliset olosuhteet lapsille, joilla on haasteita mm. tunnetaitojen suhteen. Metsä rauhoittaa ja auttaa lasta keskittymään paremmin.

Metsä hoivaa ja rauhoittaa

Luonnossa toimimisen tueksi varhaiskasvatukselle laadittiin oma ympäristökasvatussuunnitelma vuoden 2023 aikana. Suunnitelmassa muun muassa esitellään lähiseudun retkikohteita, materiaalivinkkejä sekä vuosikello, jonka avulla voimme toiminnassa huomioida erilaisia teemapäiviä sekä –viikkoja. Suunnitelmassa huomioimme ympäristökasvatuksen ulottuvuudet; oppimisen ympäristöstä ja ympäristössä sekä toimimisen ympäristön puolesta.

Pätkäneen varhaiskasvatuksessa käytämme tietoteknisiä laitteita muun muassa erilaisten projektien yhteydessä oppimisen tukemiseen ja dokumentointivälineinä. Dokumentoijana voi olla joko aikuinen tai lapset. Lapset rakentelevat mielellään erilaisista materiaaleista ja uppoutuvat innokkaasti pieniin tutkimusprojekteihin. Niissä tutkimme ja kokeilemme yhdessä erilaisten laitteiden toimintaa ja voimme pohtia yhdessä miten arkipäiväiset esineet tai lelut toimivat ja miten ne on valmistettu. Lapsille ongelmien ratkominen mahdollistaa oppimisen yhdessä kokeilemalla, kokemalla ja tekemällä.

4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityksen (005)

Kasvan, liikun ja kehityksen -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikkumisen iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvuun, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikkumisen tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikkumista. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoiltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojia tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikkumisella on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikkumisen ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syöminen kulttuurina. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruokakasvatus tukee kestävästä elämäntapaa ja vahvistaa lasten ymmärrystä esimerkiksi ruoan alkuperästä, merkityksestä ja arvosta. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoisista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan

kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa liikunta on tärkeä osa arkea. Tarjoamme lapsille monipuolisia ja innostavia kokemuksia liikunnasta liikunnallisin leikkein kaikkina vuodenaikoina. Varhaiskasvatuksen liikuntavastaavat suunnittelevat ja kehittävät säännöllisesti varhaiskasvatuksen liikuntaa. Liikuntavastaavat järjestävät ja ideoivat toimintakauden aikana erilaisia liikuntatapahtumia sekä lajikokeiluja varhaiskasvatuksen lapsille. Heidän tehtävänä on myös auttaa ja tukea muuta henkilöstöä monipuolisen liikunnallisen toiminnan ohjaamisessa.

Pälkäneen varhaiskasvatus on mukana valtakunnallisessa Liikkuva varhaiskasvatus – ohjelmassa, joka on varhaiskasvatuksen liikkumis- ja hyvinvointiohjelma. Ohjelman tavoitteena on, että jokaisella lapsella tulee olla päivittäinen mahdollisuus liikkumiseen ja liikunnan iloon. Ohjelma on suunniteltu osaksi varhaiskasvatuksen arkea ja se tukee käytännönläheisesti varhaiskasvatussuunnitelman, varhaiskasvatustavan, varhaiskasvatuksen liikunnan suositusten sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden toteuttamista. Ohjelman päämääränä on liikuntamyönteinen toimintakulttuuri varhaiskasvatuksessa. Lisää Liikkuva varhaiskasvatus–ohjelmasta löydät [täältä](#).

Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman tavoitteita tuemme myös erilaisten hankkeiden avulla, joiden tavoitteena on saada lapsia ja heidän perheitään innostumaan uusista lajeista sekä viettämään liikunnallista aikaa yhdessä. Perheiden yhteistä liikkumista tuemme haastamalla perheitä liikkumaan yhdessä ja hyödyntämään matkat aktiiviseen liikkumiseen. Liikunnan merkityksestä keskustelemme perheiden kanssa lasten varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa.

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustavan mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä¹²⁰. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan

¹²⁰ Varhaiskasvatustavan 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa¹²¹. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatusta- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Pälkäneellä näemme erilaiset kulttuuriperinteet rikkautena. Ryhmissä läsnä olevia kulttuureita ja kieliä hyödynnämme osana toimintaa. Erilaisiin kulttuuriperinteisiin tutustuessa teemme yhteistyötä perheiden kanssa. Vieraskieliset lapset ja heidän tuen tarpeensa huomioimme varhaiskasvatuspaikkaa valitessa ja –sopimusta laadittaessa. Suomea toisena kielenään puhuvien lasten kielen kehitykseen ja suomen kielen tukemiseen liittyvät asiat kirjaamme lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Pälkäneellä varhaiskasvatuksen kieli on suomi ja asiointikielenä voidaan käyttää myös englantia

4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylyn kaltaisia.

4.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan seuraavia tavoitteita, sisältöjä ja periaatteita huomioiden lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet:

- pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä
- varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä
- monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita
- käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti
- oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä
- lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa
- eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttamista
- kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista, mikäli sitä järjestetään
- vieras- ja monikielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen tukemista
- perheen kielivalintoihin ja äidinkielen tukemiseen liittyvää yhteistyötä ja käytäntöjä.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty¹²². Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla, lapsiryhmässä toteutetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä¹²³ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹²⁴.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹²⁵.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämistä vastaava kunta¹²⁶. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

122 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

123 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

124 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

125 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

126 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹²⁷ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹²⁸.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹²⁹. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama opetus toteutuu pääsääntöisesti ryhmässä toteutettavana opetuksena joko osa- tai kokoaikaisesti. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopetuksena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹³⁰. Tukipalveluna järjestettävä erityisopettajan antama konsultaatio ja opetus suunnitellaan lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan, ja se voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista ja säännöllistä. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹³¹. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹³², joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Pälkäneellä varhaiskasvatuksen erityisopettajat keskustelevat vanhempainilloissa yhdessä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa tuen keskeisistä periaatteista ja lapsen oikeudesta tukeen. Tämän lisäksi laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa, keskustelemme huoltajien kanssa lapselle annettavasta tuesta ja sen toteuttamisen muodoista.

Selvitämme lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet havainnoimalla lasten toimintaa erilaisissa arjen tilanteissa ja huoltajien kanssa yhteiset havainnot jaetaan keskustellen. Inklusiivisten periaatteiden mukaisesti huomioimme lapsen mielipiteitä ja toiveita arjessa esimerkiksi haastatteleamalla, ottamalla lapset mukaan toiminnan suunnitteluun ja järjestämällä lasten kokouksia. Lapset osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin ikä ja kehitys huomioiden.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on käytössä tiedonsiirtolomake, johon kirjaamme lapsen tarvitseman tuen. Tämä lomake toimii myös tiedonsiirtona siirryttäessä esiopetuksesta kouluun.

Suunnitellemme ja arvioimme lapsen tukea yhteistyössä yksiköiden henkilöstön välillä silloin, kun lapsi osallistuu useamman yksikön varhaiskasvatoimintaan; esimerkiksi lapsen esiopetus

127 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

128 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

129 Varhaiskasvatuslaki 31 §

130 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

131 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

132 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

järjestyy eri yksikössä kuin sitä täydentävä varhaiskasvatus. Mahdolliset lapsen tukikeinot ja apuvälineet ovat käytössä molemmissa ryhmissä.

Pälkäneellä varhaiskasvatuksen aluepäälliköt vastaavat laadukkaasta tuesta ja sen toteuttamisesta ja seuraavat sitä keskustellen säännöllisesti henkilöstön kanssa. Toimintakauden aikana aluepäälliköt, varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja varhaiskasvatuksen johtaja käyvät säännöllisesti keskustelua tukeen liittyvistä asioista ja suunnittelevat tarvittaessa yhdessä tulevia koulutuksia tuen näkökulmasta.

5.2. Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹³³. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Pälkäneellä teemme monialaista yhteistyötä lastenneuvolan, sosiaali -ja terveydenhuoltopalveluiden, kuten sosiaalityöntekijöiden ja perheneuvonnan asiantuntijoiden, kuten puheterapeuttien ja psykologien kanssa. Teemme tarvittaessa yhteistyötä myös erikoissairaanhoidon asiantuntijoiden, kuten Tampereen yliopistollisen sairaalan foniatrian, lasten neurologian tai lasten psykiatrian kanssa ja yksityisten palvelutuottajien, kuten puhe-, fysio- ja toimintaterapeuttien kanssa. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen nivelvaiheissa teemme monialaista yhteistyötä tarvittaessa. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii ja kutsuu koolle tiedonsiirtopalaveriin huoltajat sekä asianomaiset yhteistyötahot.

5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan¹³⁴.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta¹³⁵. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä¹³⁶.

Pälkäneellä keskustelemme viivyttämättä lapsella havaituista tuen tarpeista huoltajien kanssa ja yhdessä arvioimme sekä suunnittelemme miten vastaamme lapsen tuen tarpeisiin parhaalla mahdollisella tavalla. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien asiantuntijuutta voidaan hyödyntää jo lapsen tukea suunniteltaessa. Pälkäneen varhaiskasvatuksessa toimii kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, jotka tekevät säännöllisesti ryhmäkäyntejä varhaiskasvatusyksiköissä ja osallistuvat tarvittaessa lasten varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin. Mitä vahvempaa tukea lapsi tarvitsee, sen tiiviimpää yhteistyötä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tehdään.

133 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

134 Varhaiskasvatuslaki 20 §

135 Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

136 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

5.2.2. Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹³⁷.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Pälkäneellä teemme monialaista yhteistyötä lastenneuvolan, sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden, kuten sosiaalityöntekijöiden ja perheneuvonnan asiantuntijoiden, kuten puheterapeuttien ja psykologien kanssa. Teemme tarvittaessa yhteistyötä myös erikoissairaanhoidon asiantuntijoiden, kuten Tampereen yliopistollisen sairaalan foniatrian, lasten neurologian tai lasten psykiatrian kanssa ja yksityisten palvelutuottajien, kuten puhe-, fysio- ja toimintaterapeuttien kanssa. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen nivelvaiheissa teemme monialaista yhteistyötä tarvittaessa. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii ja kutsuu koolle tiedonsiirtopalaveriin huoltajat sekä asianomaiset yhteistyötahot.

5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö

Lapsi voi oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi tarvita varhennettua oppivelvollisuutta¹³⁸. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa esiopetuksessa¹³⁹ sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Lapsella on oikeus saada esiopetusta myös varhennettua oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna¹⁴⁰. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tulee tarkastella suhteessa lapsella ilmeneviin tuen tarpeisiin ja oppimisen edellytyksiin. Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa päätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta¹⁴¹ hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisesta määrätään tarkemmin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹⁴².

Pälkäneellä annamme ajoissa tietoa lapsen huoltajille mahdollisen varhennetun oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Varhennetun oppivelvollisuuden piirissä oleva lapsi saa aina myös erityistä tukea. Huoltaja päättää osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen 5-vuotiaana. Tarkempaa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta on kirjattuna Pälkäneen kunnan esiopetuksen opetussuunnitelmaan.

137 Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

138 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

139 Oppivelvollisuuslaki 3 §

140 Perusopetuslaki 26 a §

141 Oppivelvollisuuslaki 2 §

142 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5.1

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työ tavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin annetaan lapsen tarpeen mukaisia tuen muotoja ja tukipalveluita¹⁴³. Tuki voi olla yleistä, tehostettua tai erityistä tukea¹⁴⁴ tuen muotojen ja tukipalveluiden määrästä ja intensiteetistä riippuen. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹⁴⁵. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tuen muodoista, kuten apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen tarve arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹⁴⁶.

Pälkäneellä on käytössä tuen käytäntöjen ja toteutuksen arviointilomake (yleisen tuen lomake), jonka avulla suunnittelemme ja arvioimme pedagogisia työ- ja toimintatapoja sekä oppimisympäristöjä. Yhdessä huoltajien kanssa havainnoimme, suunnittelemme ja arvioimme lapsen tuen tarpeita. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien asiantuntijuutta hyödynnetään esimerkiksi konsultoimalla heitä tuen asioissa tai he osallistuvat tarvittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin.

Meillä Pälkäneellä laadukkaaseen pedagogiseen varhaiskasvatukseen kuuluvat lapsen vahvuusperustainen huomioiminen, kasvattajan sensitiivinen työtapo, selkeä struktuuri, esimerkiksi kuvitettu päiväjärjestys ja pienryhmätoiminta. Suunnittelemme pienryhmätoimintaa lasten mielenkiinnonkohteiden mukaan ja huomioimme tuen sekä pedagogisen näkökulman.

Laadukas varhaiskasvatuksen pedagogiikka: inklusiiviset toimintaperiaatteet

143 Varhaiskasvatuslaki 15 b ja 15 c §

144 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

145 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

146 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

Tuen askeleet Pälkäneellä

5.3.1. Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä pedagogisista, hoidollisista tai rakenteellisista tuen muodoista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa opetusta.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön

yhteistyössä. Tukipalveluista eli varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta konsultaatiosta ja opetuksesta sekä tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös myös yleisessä tuessa¹⁴⁷. Tukipalveluita annetaan yksittäisinä tukimuotoina, mikäli lapsen yksilöllinen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi sitä edellyttää.

Pälkäneellä yleinen tuki toteutuu lapsen sitä tarvitessa osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Yleisen tuen järjestämisen käytäntöihin kuuluu, että lapsen tuen tarpeesta ja havainnoista keskustellaan yhdessä huoltajien kanssa ja tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajat osallistuvat mukaan keskusteluihin. Lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet huomioidaan järjestäessä lapselle tukea ja tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Osa-aikaisesta erityisopettajan antamasta tuesta sovitaan yhdessä ryhmän henkilöstön kanssa ja huoltajia tiedotetaan. Tuki voi olla esimerkiksi ryhmämuotoista ja /tai pedagogisten menetelmien mallintamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kouluttavat henkilöstöä tarvittaessa erilaisten pedagogisten menetelmien käytössä, esimerkiksi Nalle-Matikka, Kili kieli- ja liikunta ryhmäkuntoutusohjelma, Jänistarinat.

5.3.2. Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹⁴⁸. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹⁴⁹.

Pälkäneellä tehostetun tuen järjestämisen käytäntöihin kuuluu, että tuen tarpeen muuttuessa yksilöllisemmästä tuesta keskustellaan ja sitä suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa. Tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen tarvitessa tehostetumpaa tukea, teemme monialaista yhteistyötä tiiviimmin. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat antavat lapsen tuen tarpeen mukaan säännöllistä, osa- tai kokoaikaista tukea. Samanaikaisopetusta ja / tai yhteisopetusta suunnitellaan yhdessä ryhmien henkilöstön kanssa esimerkiksi henkilöstön pedagogisissa palaverissa. Hallintopäätöksen tehostetusta tuesta tekee varhaiskasvatusjohtaja.

Jos tehostetun tuen tarve muuttuu, siitä tehdään uusi hallintopäätös. Tuen tarpeen muuttuessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään. Hyödynnämme asiantuntijalausuntoja tarvittaessa lapsen pedagogista tukea suunniteltaessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tekevät arviointeja ja kartoituksia lapsen tuen tarpeen sitä vaatiessa. Konsultoimme yhteistyötahoja vanhempien luvalla.

5.3.3. Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen

¹⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹⁴⁸ HE 148/2021 vp, s. 32

¹⁴⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹⁵⁰.

Pälkäneellä erityisen tuen järjestämisen käytäntöihin kuuluu samat periaatteet kuin tehostetussa tuessa. Keskustelemme ja suunnittelemme tuen tarpeen muuttuessa lapsen yksilöllisemmästä ja vahvemmassa tuesta yhdessä huoltajien kanssa. Tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen tarvitsema tuki toteutetaan lapsen omassa ryhmässä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Yhteistyötä tiivistetään kaikkien lapsen kanssa työskentelevien tahojen kesken. Hallintopäätöksen erityisestä tuesta tekee varhaiskasvatusjohtaja.

Jos erityisen tuen tarve päättyy, siitä tehdään uusi hallintopäätös. Tuen tarpeen muuttuessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään. Annamme ajoissa tietoa lapsen huoltajille mahdollisen varhennetun oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Varhennetun oppivelvollisuuden piirissä oleva lapsi saa aina myös erityistä tukea. Huoltaja päättää osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen 5-vuotiaana. Tarkempaa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta on kirjattuna Pälkäneen kunnan esiopetuksen opetussuunnitelmaan.

5.3.4. Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹⁵¹. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmetyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuen muodot suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Mikäli päiväkodissa tai perhepäivähoidossa on tehostettua tai erityistä tukea tarvitseva lapsi, tulee tämä ottaa huomioon lasten tai varhaiskasvatuslain mukaisen henkilöstön lukumäärässä¹⁵², jollei lasta varten ole henkilökohtaista tai ryhmäkohtaista avustajaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

150 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

151 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

152 Varhaiskasvatuslaki 35 § ja 38 §

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹⁵³. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon ja hoivaan. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Pälkäneellä toteutamme pedagogisia tuen muotoja joustavasti lapsen tuen tarpeiden mukaan. Esimerkiksi pedagogiset pienryhmät voivat toimia niin sisällä kuin ulkonakin. Pienryhmässä voidaan ensin ulkoilla, mikäli lapsella on tarve purkaa energiaa ennen keskittymistä vaativaa toimintaa. Muokkaamme tarvittaessa oppimisympäristöjä vastaamaan lapsen tuen tarpeita, esimerkiksi rauhoittumiselle voidaan suunnitella erillinen tila ja pedagoginen toiminta.

Lapsi hyötyy visuaalisesti toimivista tiloista, joissa on kuvin kerrottu mm. päiväjärjestyksestä ja mistä erilaiset oppimisvälineet löytyvät. Lisäämme ryhmään lapsen tarvitsemia vuorovaikutus- ja kommunikointikeinoja, kun niiden tarve havaitaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajilla on käytössä boardmaker-ohjelma, jolla voidaan tehdä esimerkiksi kuvitettuja oppimispelejä. Papunet-sivuilla henkilöstö voi tehdä tarvittavia kuvia arjen tilanteisiin. Lapsen tarvitsemia kuvia voidaan tehdä lapsen kotikäyttöön yhteistyössä huoltajien kanssa. Ryhmien käytössä on myös erilaisia sähköisiä oppimisvälineitä, kuten tabletteja ja älykameran. Varhaiskasvatuksen erityisopettajilta ryhmä saa opastusta erilaisten pedagogisten ja erityispedagogisten menetelmien käyttöön. Tällä hetkellä ryhmät käyttävät esimerkiksi Roihusten materiaalia kielellisten valmiuksien tukemiseen.

Pälkäneellä rakenteellisia ratkaisuja ennakoidaan hyvissä ajoin. Tavoitteena on suunnitella riittävän ajoissa tulevia lapsiryhmiä ja henkilökunnan riittävyttä lapsen tuen näkökulmasta. Käytössä on ns. resurssikerroin, jolla voidaan tarvittaessa pienentää lapsiryhmän kokoa. Vahvistamme koulutuksilla henkilöstön osaamista ja niitä suunnitellaan yhdessä vastaamaan lapsiryhmän tuen tarvetta. Esimerkiksi MiniVerso -koulutuksia on järjestetty jo useamman vuoden ajan. Muita rakenteellisia ratkaisuja ovat esimerkiksi avustajaresurssit. Niitä kohdennetaan tuen tarpeen mukaisesti ryhmään silloin, kun tuen tarvetta esiintyy useammalla lapsella tai kun on kyse vaativammasta erityisestä tuesta.

153 Varhaiskasvatuslaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

Lapsen lääkehoito on osa varhaiskasvatusta ja lapsen hoidon kokonaisuutta, josta vastaa lasta terveydenhuollon puolella hoitava lääkäri. Varhaiskasvatuksen henkilöstön on tärkeää tietää, miksi lääkettä annetaan, mitä lääkettä, kuinka paljon, miten ja mitä antoreittiä käytetään. Myös lääkehoidon vaaratapahtumailmoitus tehdään, mikäli lääkehoitoon on liittynyt läheltä piti -tilanne, lääkepoikkeama tai haittatapahtuma. Perusedellytyksenä turvalliseen lääkehoitoon on huoltajien ja henkilöstön välinen luottamuksellinen ja avoin yhteistyö. Tätä yhteistyötä ja lääkehoidon onnistumista tukevat yhteisesti laaditut varhaiskasvatus- ja lääkehoitosuunnitelmat. Lääkehoitosuunnitelman laadintaan osallistuu tarvittaessa myös varhaiskasvatuksen henkilöstö.

Lapsen kanssa toimivien henkilöiden tulee saada riittävät tiedot lapsen sairaudesta ja sen vaatimista toimenpiteistä, jotta lääkehoito toteutuu turvallisesti. Nämä tiedot saadaan ensisijaisesti huoltajilta, mutta tarvittaessa myös hoitovastuussa olevan tahon kautta. Lähtökohtana on, että lapsen lääkehoito toteutetaan aina ensisijaisesti kotona. Varhaiskasvatuksessa lapselle annetaan vain välttämättömät lääkkeet hoitopäivän aikana. Säännöllistä lääkitystä tarvitsevien lasten huoltajia voi hoidettavan sairauden luonteen mukaan kehottaa keskustelemaan lasta hoitavan lääkärin kanssa siitä, olisiko lapselle mahdollista määrätä pitkävaikutteisia lääkkeitä, jolloin lapsen lääkehoidon toteuttaminen onnistuisi kotona aina ennen ja/tai jälkeen hoitopäivän.

Varhaiskasvatuksessa annettava lääkehoito perustuu lääkärin määräykseen ja lääkereseptiin. Varhaiskasvatuksessa ei ole erillisiä akuutissa tilanteessa annettavia lääkkeitä. Joillakin lapsilla on tarvittaessa annettavia lääkkeitä (esim. epilepsiaan kohtauslääke), joita annostellaan lääkehoitosuunnitelman mukaisesti. Varhaiskasvatusyksikössä tulee olla sovittuna selkeä työnjako, ketkä huolehtivat lapsen lääkehoidosta sekä miten toimitaan poikkeuksellisissa tai yllättävissä tilanteissa. Lapsen huoltajien tulee olla tietoisia siitä, kuka lääkehoitoa varhaiskasvatuksessa toteuttaa. Lääkehoidon toteutus ja toteutuksesta vastaava henkilö/henkilöt ja varahenkilöt kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Laadittu lääkehoitosuunnitelma tuodaan tiedoksi varhaiskasvatuksen aluepäällikölle.

5.4. Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹⁵⁴. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta ja tarvittavien tuen muotojen toteuttamista¹⁵⁵.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

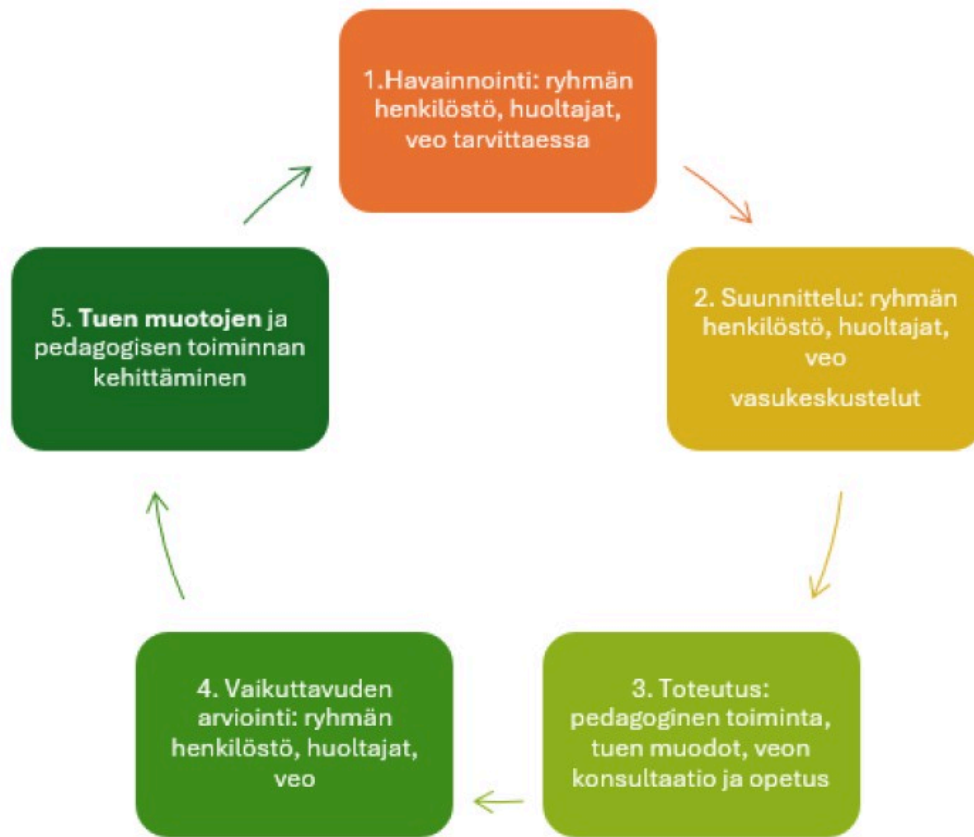
Teemme Pälkäneellä havaintoja lapsen tarvitsemasta tuesta suunnitelmallisesti ja käytössä on ikäryhmille sovitut lomakkeet. Tämän lisäksi käytössä on neuvolayhteistyölomakkeet 1,5-vuotiaille sekä 4-vuotiaille, jotka huoltajat toimittavat neuvolaan. Nelivuotiaille tehdään myös lukivalmiuksien arviointi (Lukiva). Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tekevät tarvittaessa myös muita arviointeja, kuten äänneseulat äännevirheiden kartoittamiseksi.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat käyvät lapsiryhmissä syksyisin keskustelemassa ryhmän henkilöstön kanssa yleisistä havainnoista sekä tukeen liittyvistä asioista. Samalla arvioidaan

154 Varhaiskasvatuslaki 15 a ja d §

155 Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

tarvittavien tuenmuotojen toteuttamista sekä riittävyyttä. Teemme arviointia toimintavuoden aikana tarpeen mukaan ja aina kun lapsen tuki muuttuu. Yhdessä suunnittelemme havaintojen pohjalta lapsen tukea ja sitä, miten se ryhmässä tulisi toteuttaa lapselle parhaalla mahdollisella tavalla.

Tuen arvioinnin kehä

5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, tuen muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹⁵⁶. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹⁵⁷. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän

¹⁵⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹⁵⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tuen muotojen ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi sisältää perustelut siitä, millaisista tuen muodoista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua¹⁵⁸.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹⁵⁹. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat lapsen tarpeen mukaan:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyys ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveystalvet, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹⁶⁰.

158 HE 148/2021 vp, s. 34

159 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

160 HE 148/2021 vp, s. 35

Pälkäneellä laadimme tukea tarvitsevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelman aina yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut pidämme syksyisin hyvissä ajoin ja mielellään viimeistään marraskuun puoliväliin mennessä. Huoltajalla on mahdollisuus kirjata varhaiskasvatussuunnitelmaan ennen keskustelua omia havaintojaan ja ajatuksiaan lapsen tukeen liittyen sekä lapsen omat mielipiteet ja toiveet. Lapsella on aina oikeus tukeen. Mikäli huoltajan ja henkilöstön ajatukset lapsen tukeen liittyen eriävät toisistaan, on tärkeää kirjata se varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen tuen näkökulmasta kutsutaan varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluun mukaan myös tarvittavat yhteistyötahot. Lapsi voi olla osallisena osan aikaa keskustelussa, esimerkiksi kertomassa omia ajatuksiaan ja näkemyksiään. Tarvittaessa voidaan käyttää lapsen videointeja yms. vahvistaen lapsen osallisuutta.

Esiopetusyksiköissä annetaan myös täydentävää varhaiskasvatusta. Teemme yhteistyötä esiopetuksessa olevien lasten kohdalla täydentävän varhaiskasvatuksen osalta, jos lapsen ryhmä vaihtuu kesken päivän, esimerkiksi vuorohoitoa tarvitsevat lapset. Lapsen esiopetussuunnitelma sisältää myös varhaiskasvatuksessa toteutettavan tuen ja siksi on tärkeää, että yhteistyötä tehdään, jotta lapsen tuki jatkuu riippumatta siitä, missä lapsi on hoidossa. Samat toimintaperiaatteet koskevat myös päivystysajan hoitoa. Tiedonsiirrosta vastaa aina lähettävän ryhmän henkilöstö.

Pälkäneellä tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- lapsen tuen toteuttamisesta vastaa koko lapsiryhmän henkilöstö
- perhepäivähoidossa olevien lasten osalta tuen toteuttamisesta vastaa perhepäivähoitaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa säännöllisestä osa-aikaisen tai kokoaikaisen erityisopetuksen antamisesta sekä sen arvioinnista ja kehittämisestä yhteistyössä lapsiryhmän aikuisten kanssa
- Pälkäneellä kehitetään erityisopetuksen pedagogisia työtapoja, erityisesti samanaikaisopetusta ja yhteisopetusta
- Varhaiskasvatuksen aluepäälliköt vastaavat, että tuki toteutuu ja tuki on kirjattu lapsen vasuun. Henkilöstön ajantasaisesta osaaminen varmistetaan lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla, esimerkiksi koulutuksia järjestämällä
- kuljetusten järjestelyistä vastaa sivistystoimen palvelusihteri

Pälkäneellä tuen seuranta ja arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seurannasta vastaavat kaikki ryhmän aikuiset
- tukitoimien vaikutuksia arvioidaan vähintään kerran vuodessa tai aina kun lapsen tuen tarve muuttuu

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹⁶¹. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹⁶². Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹⁶³. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämistä vastaava kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa.

161 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

162 Hallintolaki 34 §

163 HE 148/2021 vp, s. 35

Huoltaja voi tehdä päätöksestä oikaisuvaatimuksen¹⁶⁴. Päätökseen on liitettävä ohje oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Päätös on aina perusteltava¹⁶⁵. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹⁶⁶.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁶⁷.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹⁶⁸.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁶⁹. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämivastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen¹⁷⁰.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Pälkäneellä kunnan varhaiskasvatuksessa hallintopäätökset tekee varhaiskasvatusjohtaja. Tämä koskee myös yksityistä varhaiskasvatusta; Pälkäneellä toimii yksityinen perhepäivähoitaja. Yhteistyössä kunnan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa, varhaiskasvatusjohtaja tekee päätöksen myös hänen ryhmässään oleville lapsille. Päätöksellä on tarkoitus turvata lapselle oppimisen ja varhaiskasvatuksen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen omassa ryhmässään inklusiivisesti toteutettuna.

5.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Paikallisesti tarkennetaan

164 Varhaiskasvatuslaki 62 §
165 Varhaiskasvatuslaki 62 §
166 HE 148/2021 vp, s. 36
167 HE 148/2021 vp, s. 34
168 Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §
169 Varhaiskasvatuslaki 15 e §
170 HE 148/2021 vp, s. 30

- lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot
- tukipalveluiden järjestämiseen liittyvät paikalliset käytännöt
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.5 mukaisesti, suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana
- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arviointi sekä siihen liittyvän yhteistyön rakenteet ja käytännöt
- toiminta siirtymävaiheissa varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen
- tuen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt
- tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmenettelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.

Varhaiskasvatuslaissa säädetyt tuen muodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken

- *huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.*

Paikallisesti määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytännöt varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja tässä perusteasiakirjassa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Pälkäneen varhaiskasvatuksessa tarjoamme tarvittaessa vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatuspalvelua. Tarve tarkistetaan vuosittain ja sitä voidaan järjestää tarpeen mukaan. Pälkäneen kirjaston kanssa on tiivis yhteistyö vaihtoehtotoimintojen järjestämisessä, jos päiväkodissa järjestetään kirkkopyhiin liittyviä uskonnollisia tilaisuuksia, kuten joulukirkkoja tai pääsiäishartauksia. Toimintamme on silloinkin mielekästä ja tavoitteiltaan vastaa hylättyä tilaisuutta ilman uskonnollista sisältöä. Toiminta järjestetään niin, ettei lapsi leimaudu.

6.1. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva paikallinen suunnittelu voi olla omaleimaista, mutta se ei voi olla ristiriidassa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen liittyvät varhaiskasvatuksen arvoperustaa, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat*
- miten nämä näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.*

7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatustilain, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja perusteita tarkentavan paikallisen suunnittelun toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁷¹. Arvioinnin kohteena ovat varhaiskasvatustilain toteutuminen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätty periaatteet, sisällöt ja tavoitteet. Varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen arvioinnin tulee olla suunnitelmallista, säännöllistä ja jatkuvaa. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää ja laadunhallintaa. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Lapsen varhaiskasvatusta arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon¹⁷² hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen arviointiin ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ja pedagogisen toiminnan kehittämisessä.

Pätkäneen varhaiskasvatuksen hallinto arvioi omaa toimintaansa systemaattisesti joka vuosi. Arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnämme johtamisessa ja kehittämisessä. Pätkäneen varhaiskasvatuksessa hyödynnämme lisäksi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) arviointimateriaalia ja laadun indikaattoreita.

7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on kehittää varhaiskasvatusta sekä edistää lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä¹⁷³. Suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisella ja paikallisella tasolla.

Kansallisen tason arviointien tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁷⁴. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatuksen suunnittelua ja sen toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka- ja lapsiryhmätason arviointikokonaisuudesta ja arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on toimipaikassa¹⁷⁵ järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

171 Varhaiskasvatustilain 24 §

172 Varhaiskasvatustilain 20 §

173 Varhaiskasvatustilain 24 §

174 Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

175 Varhaiskasvatustilain 20 §

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö, oppimisympäristöt tai kielen kehityksen tukeminen. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde. Arvioinnin ja kehittämisen jatkuvaan prosessiin kuuluu tärkeänä osana pedagoginen dokumentointi (luku 4.2).

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Arvioinnilla¹⁷⁶ edistetään lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut pedagogisen toiminnan tavoitteet on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti tarkennettavat asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnin suunnittelua ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen järjestäjä kehittää varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä sitä kautta niiden laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Pälkäneen kunnan kaikissa toimintamuodoissa (päiväkotitoiminta, ryhmäperhepäivähoito, perhepäivähoito) käytämme yhteistä varhaiskasvatussuunnitelmaa, josta jokainen ryhmä tekee vuosittain syksyn toimintasuunnitelmaillaan tulevan vuoden toimintasuunnitelmansa. Ryhmäkohtaista toimintasuunnitelmaa laadittaessa hyödynnämme Pälkäneen varhaiskasvatuksen laadun arviointilomakkeistoa TOLAA (otettu käyttöön kaudella 2019–2020) ja Peda-illoissa Valssi-lomakkeiston kautta saatuja havaintoja. Sitä työvälineenä käyttäen suunnittelemme, arvioimme ja kehitämme vuoden aikana toimintaamme. Tarkastelemme Pälkäneen kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa vuosittain ja päivitämme sitä aina tarvittaessa.

Teemme varhaiskasvatuksessa asiakastytyväisyys- ja palvelukykykyselyn noin joka toinen vuosi (parittomat vuodet). Tulokset käsittelemme ryhmien vanhempainilloissa tai erikseen järjestettävässä koko varhaiskasvatuksen vanhempainillassa. Varhaiskasvatusjohtaja ja varhaiskasvatuksen aluepäälliköt käyvät varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa kehityskeskustelut joka vuosi ja teemme henkilöstölle työtyytyväisyyskyselyn tarvittaessa (viimeisin kevät 2026). Järjestämme henkilöstölle kehitys- ja koulutus- ja työhyvinvointipäiviä, pedagogisia iltoja sekä mahdollistamme osallistumisen eri tahojen järjestämiin koulutuksiin.

Keskustelemme säännöllisesti varhaiskasvatuksen johtoryhmässä sekä henkilöstön kanssa lapsen tuen tarpeesta, vahvuudesta ja tasosta ennakoiden riittävät resurssit. Varhaiskasvatuksen johto käyttää kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) [digitaalista laadunarviointijärjestelmää](#) VALSSia varhaiskasvatuksen suunnittelua, arviointia, kehittämistä (esimerkiksi laadunhallintaa) koskevista asioista.

7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin ja kehittämisen periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi tarkennetaan

- miten varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräämien tavoitteiden toteuttamista ja toteutumista arvioidaan paikallisesti
- miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä tarkentavan paikallisen suunnittelun toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja eri arviointikokonaisuuden tasoilla
- miten varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen

¹⁷⁶ Varhaiskasvatuslaki 24 §

- *miten lasten mielipiteet selvitetään ja otetaan huomioon varhaiskasvatusta arvioitaessa*
- *miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen*
- *miten lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*
- *miten lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä*
- *miten arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä*
- *miten arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan.*